

ÕPPEREIS PORTUGALI

12.05- 17.05 2025

REISIPÄEVIK

Õppereisi eesmärgid ja osaleja roll:

Õppereisi raames külastatati kohalikke omavalitsusi, et saada kogemust, kuidas on korraldatud kohalike omavalitsuste (edaspidi KOV) ja vabaühenduste koostöö Portugalis. Valik õppereisi sihtriigi osas tehti koostöös arenguprogrammiga tegeleva AP töögrupiga. Portugalis on head näited KOVide ja vabaühenduste koostöö osas. Õppereisi raames külastatakse lapsi ja noori kaasavaid vabaühendusi ja kohalikke omavalitsusi, kes peavad oluliseks koostööd vabaühendustega.

Õppereisil koguti sisendit projekti “Kodanikuühiskonna mõju suurendamiseks ja arengu toetamiseks” TATi tegevuste 2.1 (Süsteemse kogukonnapõhise laste ja noorte kaasamismudeli arendamine), 2.2.3.1. (Maakondlike koolitus- ja arendustegevuste korraldamine ja läbiviimine), 2.2.3.2. (Noortele suunatud teadlikkust tõstvate kohtumiste ja sündmuste korraldamine) ettevalmistamiseks ja ellu viimiseks. Õppereisi eesmärgiks oli luua side Portugali kohalike omavalitsustega ja vabaühendustega, vahetada parimaid praktikaid ja luua kontakte rahvusvahelisel tasandil.

Õppereisi jooksul koostas iga osaleja refleksiooni ja tegi peale õppereisi omapoolse ülevaate. Enne õppereisi koostas projektijuht vaatluskaardi, kus on iga külastatava paiga ülevaade. Iga õppereisil osaleja andis oma tähelepanekud ja tagasiside külastuskogemuse kohta.

Ühispilt Centro de Juventude de Lisboa (CJL). Foto erakogu

Kokkuvõtlik video

Autor: Tatjana Zamorskaja

Päevakirjelduste sisendi andsid kõik õppereisil osalejad läbi Google Forms küsimustiku.

Kogu reisipäeviku pani kokku projektijuht Leana Liivson.

Pildid koguti projektijuhi poolt ühisesse kausta.

Vaata ühist pildigaleriid [KÜSKi kodulehelt](#).

12. mai, esimene päev, päeva teema: noortekeskused Portugalis

Esimene päev Portugalis viis õppereisi osalejad Lissaboni südames asuvasse Lissaboni noortekeskusesse, Centro de Juventude de Lisboa (CJL), mis on Portugali riikliku spordi- ja noorsootöö asutuse Instituto Português do Desporto e Juventude (IPDJ) halduses. Tegemist on Euroopa Nõukogu kvaliteedimärgisega noortekeskusega, mille töö keskmes on noorte õiguste, osaluse ja kodanikuteadlikkuse edendamine.

Keskus kui hariduslik laboratoorium

CJL tegutseb haridusliku laborina, kus noorte kaasamine toimub läbi mitteformaalse hariduse: töötoad, arutelud, digitaalsed õigused, AI, osalus ja inimõigused olid vaid osa teemadest, millega sealne meeskond igapäevaselt tegeleb. Eriti muljetavaldav oli ruumide mitmekesisus – loovad stuudiod, tervisekabinet, noorte infopunkt ja hostel, mis kõik toetavad noorte arengut mitmekülgset.

Riiklik süsteem ja kogukondlik lähenemine

Keskus demonstreeris, kuidas riiklikult rahastatud noortekeskus võib tegutseda efektiivselt koos kohalike ja rahvusvaheliste partneritega. Märkimisväärne oli CJL-i võime pakkuda teenuseid ja tegevusi tasuta ning suunata oma teenitud tulu uuesti noorte tegevustesse. Toetust saadi kindla rahastusskeemi alusel, millest osa laekub otse kohalikule omavalitsusele.

Noortega töötamise filosoofia ja praktika

Portugali lähenemine noorsootööle erineb Eestist mitmel tasandil. Üllatav oli tõik, et Portugalis puudub noorsootöötaja kutse ning valdkonda ei õpetata kõrgkoolides. See pani paljusid osalejaid mõtlema, kui süsteemselt ja tõenduspõhiselt on noorsootöö Eestis üles ehitatud. Samas toodi esile, et Portugalis on valdkond hästi lõimitud riiklikesse strateegiatesse ja selle tähtsust tajutakse tugevalt.

Võrgustikutöö ja huvikaitse

Tugev fookus oli ka noorte huvikaitse ja poliitilisel osalusel. Keskuse töötajad rõhutasid korduvalt noorte võimalusi ise oma õiguste eest seista. Eriliselt jäi silma kohtumine DYPALL võrgustiku esindajaga – tegemist on Euroopa tasandi ühendusega, mille eesmärk on tugevdada noorte osalust kohaliku tasandi demokraatias. Paljud osalejad leidsid, et DYPALL võiks olla hea koostööpartner ka Eesti arenduskeskustele ja võrgustikele.

Lisaks inspiratsioonile pakkus külastus ka mõtlemisainet. Näiteks jäi silma, et uus-sisserändajatega töötamist keskus pigem väldib.

Mõned võtmemõtted ja kaasa võetud ideed:

- Multikasutatavad ruumid ja loovkeskkonnad (nt kunstinäituste ruumid) aitavad noori paremini kaasata.
- Teenused nagu noorte tervisekabinet on väärt eeskuju Eestile.
- Kvaliteedimärgisega noortekeskus annab nähtavust ja usaldusväarsust, kuid Eesti kontekstis jääb see hetkel kättesaamatuks.
- Võrgustikutöö, vabatahtlikkus ja kogukonnapõhine lähenemine on võtmetegurid Portugali mudelis.
- Tõdemus, et Eestis on noorsootöö professionaalsus ja koolitussüsteem tugeval tasemel, andis osalejatele kindlust ja uhkust oma töö üle.

13. mai, teine päev, päeva teema: kultuurilised kontrastid ja koostöö ookeani ääres ehk tutvumise Portugaliga

Teise päeva sisustasid õppereisil osalejad ise. Projektijuht jagas omalt poolt soovitusi milliste temaatiliste organisatsioonidega võiks tutvuda.

Foto erakogu

Päeva kokkuvõtte “killukesed”.

“Teise päeva programm viis meid Cascaisi ja Lissaboni avastama, pakkudes rohkelt mõtteainet noortetöö ja linnaruumi, aga ka ühiskondlike kontrastide ja koostöövõimaluste teemadel.”

“Hommik Cascaisis – ookean, noorus ja looduslähedus.

Cascais võlus oma puhtuse, värvika arhitektuuri ja lummapuude vaadetega Atlandi ookeanile. Eriti kõnekas oli vaatepilt, kus lapsed ja noored osalesid organiseeritud veetreeningus – mõni supilaua, mõni niisama vees, täiskasvanu juhendamisel. Arutlesime, kas tegu võiks olla kohaliku kooli kehalise kasvatuse tunniga – paralleel suusatundidega Eestis. Selline lähenemine tundus arendav, loodustõeline ja noortekeskne. Cascais jättis endast elava ja noorusliku mulje – sport, kogukondlikkus ja avatud ruumid loovad keskkonna, kus noortel on ruumi kasvada ja katsetada.”

“Kultuuriline õpe ja keskkonnateadlikkus

Päeva jooksul mõtestasime, kuidas Portugali ühiskond toetab noorte arengut praktilise õppe kaudu: loomaaiad, muuseumid ja teemapargid pakuvad aktiivõpet, juhiseid õpetajatele ja soodsaid võimalusi peredele. Eriprogrammid, sooduspiletid ja toimiv ühistransport toetavad noorte ühiskondlikku osalust. Võrdluses Eestiga märkasime, et ehkki Eesti on tuntud digiteadlikkuse poolest, üllatas Portugali looduslähedane ja kogukondlik praktika, näiteks maavärina simulatsioon muuseumis.”

“Inspiratsioonikohtumised: unistamine kui innovatsiooni tööriist

Kohtumine Virgilio Varelaga (humanfleet.org) pakkus sissevaadet Dragon Dreaming metoodikasse, mis ühendab koostöö, unistamise ja innovatsiooni. Näidati, kuidas noortega koos unistatakse ja katsetatakse eri rolle ühiskonnas – mängud, linnaruumi projektid ja visioonide loomine tõid noored dialoogi ja koostöösse. Oluline teadmine: me ei astu lihtsalt valmis ametitesse, vaid loome neid ise läbi koostööprojektide.”

“Kohtumises Patrícia Anzini ja Alexandra Lopesega tutvusime Possibility Management ja Biodanza metoodikatega, mis ühendavad emotsionaalse intelligentsuse, kehatöö ja süsteemse muutuse. Akadeemiline maailm ja isiklik areng ei välista, vaid võimendavad teineteist. Märksõna, mille endaga kaasa võtame: "tantsivad professorid" – julgus olla terve ja loov ka teadusmaailmas. Kogemused, kontrastid ja koostöö”

“Päeva jooksul ilmnas terav kontrast Lissaboni linnaruumis: ühelt poolt ajalooline ilu, avatud avalik ruum ja rikkalik kultuur, teisalt hooletus, prügi, mahajäetud majad ja ebavõrdsus. Märkasime, kui hästi saavad noored Portugalist osa avalikust ruumist – muusika, suhtlus, sport – mida Eestis takistab tihti ilm või planeerimine. Samas jäi silma ka sotsiaalne kihistumine ja keerulised lõimumisega seotud väljakutsed.”

“Suur osa päevast kulus ka meeskonnatööle ja üksteise paremale tundmaõppimisele. Kuus erinevat inimest suutsid planeerida, kohaneda ja kulgeda koos – päev oli hea näide, kuidas toimib koostöö praktikas, kui jagada rolle ja kuulata üksteist.”

“Mida kaasa võtame?

- Uskumatu austus ookeani ees – paljude jaoks oli see esimene kord ookeani näha, veel enam selles ujuda. Elamus, mis õpetas ettevaatlikkust ja austust looduse vastu.
- Teadmised kultuurilisest rikkusest ja keerukusest – ilu ja valu kõrvuti. Portugal pakub nii inspiratsiooni kui ka kriitilist vaadet ühiskondlikele süsteemidele.
- Tugev kogemus koostööst ja meeskonnavaimust – õpiti üksteist kuulama, usaldama ja koos toimetama.”

“Ideid noortetöösse – looduslähedus, praktilisus, noorte kaasamine, rollide katsetamine ja aktiivne osalus linnakeskkonnas.”

14. mai, kolmas päev, päeva teema:

KOVid ja nende koostöö vabaühenduste ja noorteorganisatsioonidega

KOVide ja vabaühenduste koostöö kogukondade arengu toetajana

Setúbali omavalitsuse külastus pakkus sisukat ülevaadet sellest, kuidas võib KOV-ide ja vabaühenduste vaheline koostöö toetada kogukondade arengut ning tugevdada kodanikuaktiivsust. Eriti tähelepanuväärne oli noorte osaluse strateegiline toetamine Setúbalis – toimiv noortevolikogu, millel on sisuline roll kohaliku poliitika kujundamisel, on heaks näiteks, mida tasuks kaaluda ka Eestis, sh Ida-Virumaal.

Noortevolikogu kui aktiivne partner otsustusprotsessides

Setúbali näitel jäi silma, et noortevolikogul on aktiivne roll otsustusprotsessides ning KOVid teevad regulaarselt koostööd vabaühendustega ühistes projektides. Koostööd nähakse rohkem kui lihtsalt formaalset kohustust – see on osa linna strateegiast ning oluline vahend kogukondade sidususe ja arengu toetamiseks. Avaliku ruumi ja kogukonnakeskuste arendamine toimub tihedas koostöös kolmanda sektoriga.

Eesti ja Portugali võrdlus koostöötingimuste ja vabatahtlike rolli osas

Eesti delegatsiooni liikmed tõid välja, et kuigi Eestis on MTÜde asutamine lihtsam ja bürokraatia väiksem kui Portugalis, on viimasel aastatel ka Eestis astunud edusamme koostöö tugevdamiseks eri valdkondade vahel. Näiteks on selgemini välja joonistunud noorsootöö ja hariduse lõimimine. Samas tõdeti, et Portugalis on vabatahtlikel – näiteks päästjatel – oluline roll kogukondade igapäevaelus. Suurema kõlapinnaga on erineva eesmärgiga igasugused seltsingud.

Noorte esindatus sõltub poliitilisest tahtest

Külaskäigul ilmnes, et Portugalis sõltub noorteosakonna või spetsialisti tegutsemine palju kohalikust poliitilisest tahtest. Kuigi riigi elatustase on madal ja noorte väljaränne suur (umbes 30%), panustatakse palju sellesse, et noorte hääl oleks esindatud ning et neid kaasataks poliitikakujundamisse, kasvõi õppimise eesmärgil. Noortefoorumid ja vahetu suhtlus noortega on seetõttu väga oluline.

MTÜ loomise keerukus Portugalis ja lihtsus Eestis

MTÜ loomine Portugalis on keeruline ja kulukas – asutamiseks on vaja üheksa inimest ning see maksab 300–500 eurot. Eestis on see märksa lihtsam, mis pani paljusid osalejaid hindama meie süsteemi selgust. Samas ei tähenda see, et meil pole arenguruumi – Eestis tuleks rohkem tähelepanu pöörata noorte algatuste toetamisele ja neile võimaluste loomisele.

Eelistus mitterahalisele toetusele ja usalduspõhine koostöö

Portugalis märgati, et organisatsioonid püüavad vältida rahalisi tehinguid ning eelistavad „in kind“ tuge – näiteks vabatahtlikku panust või ruumide kasutamise võimalust. See tekitas küsimusi, miks seda nii rõhutati, kuid andis ka aimu nende prioriteetidest ja usalduspõhisest lähenemisest.

Koostöö algab inimestest, mitte paberitest

Kogemused näitasid, et koostöö algab inimestest, mitte dokumentidest – sageli sünnivad esimesed kontaktid tänaval või sündmustel. Vabaühenduse väärtust ei mõõdeta ainult teenuste pakkumise järgi – tähtis on kogukonnas loodav mõju. Toetus ei pea olema ainult rahaline – oluline on nähtavus, ligipääs ja praktiline abi.

Noorteühenduste roll sotsiaalse silla loojatena

Noorteühendused ei pea piirduma vaid projektide kirjutamisega – nad võivad olla sillad noorte ja poliitikakujundajate vahel, nagu näitas Youth4Change. Seetõttu tuleks Eestis rohkem toetada noortealgatusi, mille eesmärk pole ainult tegevus, vaid mõju. MTÜde loomise lihtsus Eestis on suur eelis, kuid oluline on ka järjepidev tugi ja mentorlussüsteem.

Koostöö kui kultuur, mitte protseduur

Setúbalis jäi kõlama, et koostöö on kultuur, mitte mehhanism. Võib allkirjastada hulgaleheküljelisi lepinguid, kuid kui puudub vastastikune usaldus ja valmisolek päriselt koos tegutseda, ei sünni ka koostööd. Avatus, ligipääsetavus ja ausus olid väärtused, mida seal kogeti ja mille üle võiksime ka Eestis rohkem mõelda.

Noortealgatused kui võimestamise vahend

Noored ise algatavad kampaaniaid, et võimestada teisi noori ning kutsuda neid kaasa rääkima. Paljud algatused ei vaja raha, vaid südikat eestvedajat. Portugalis tekivad MTÜ-d tihti huvipõhiselt, aidates kaasa eneseteostusele, julguse leidmisele ja kogukondade toetamisele. Väga inspireeriv oli kuulda erivajadustega noorte kaasamisest – näiteks õpetatakse neid rulatama ja nende tegevusest kasvab välja lausa sotsiaalne ettevõtlus.

Foto erakogu

Noorte kuulamine kui tõhusa kaasamise alus

Väga oluline oli ka mõte, et ei saa otsustada, mida noored vajavad, ilma neilt endilt küsimata. Just see teadlik kuulamine ja kaasamine teeb võimalikuks sellised algatused, mis kõnetavad ja muudavad. Samuti väärivad esiletõstmist tänavaküsitlused, kus noorte hääl tuuakse esile isegi siis, kui nad ei oska seda ise selgelt sõnastada.

Inspiratsioon kohalikeks algatusteks Eestis

Setúbali külastus oli väga inspireeriv ning tekitas mõtteid, mida saaks ka Eestis – olgu siis Sakus või Ida-Virumaal – rakendada: näiteks noorte foorum, kohalik noortestrategie või noorte kuu. Noorte tunnustamine ja kaasamine ei vaja alati suuri ressursse, vaid selget tahet ja austust nende vastu.

Grupipilt Setúbali noorte õpitoas. Foto erakogu

15. mai, neljas päev, päeva teema: Portugali vs Eesti inimeste sarnasused ja erinevused, KOVid ja nende koostöö vabaühenduste ja noorteorganisatsioonidega.

Seekordne päev keskendus Portugali linnale ja omavalitsusele Torres Vedras, kus saime põhjaliku ülevaate kohaliku elu, ajaloost, majandusest ja eriti noorte kaasamisest ning koostööst vabaühendustega. Torres Vedras, mis asub Lissabonist umbes 40 km lääne suunas, on ligikaudu 83 000 elanikuga omavalitsus, mis ühendab 13 haldusüksust. Linn on tuntud oma ajalooliste kaitselinide poolest ning on tänapäeval aktiivne roheline ja jätkusuutliku arengu pooldaja.

Kohtumine Torres Vedrases. Foto erakogu

16. mai- Viies päev, päeva teema: ESF-SIM projekti tulevik ja Sotsiaalne Innovatsioon.

Päeva esimeses pooles toimus arutelu projekti ülesehituse ja sisu osas. Arutleti millised on projekti kitsaskohad ja millele tulevikus rohkem tähelepanu pöörata. Muuhulgas tekkis arutelu ka õppereisil kogetu osas. Pealelõunat külastati sotsiaalse innovatsiooni organisatsiooni Lifeshakers.

Viimase päeva arutelu. Foto erakogu

Noorte kaasamine kui strateegiline prioriteet

Noorte kaasamine on sealsete omavalitsusjuhtide jaoks oluline prioriteet. Näiteks toetatakse mitmeid noorteprojekte, alates Euroopa Solidaarsuskorpuse vabatahtlikest paleontoloogilise pärandi kaitsel kuni põlvkondadevahelise koostöö arendamiseni. Omavalitsus pakub noortele terviklikku tuge – alates karjäärinõustamisest kuni võimalusteni osaleda õpilasvahetustes ja tööpraktikates. Noorte volikogu ja kaasav eelarve annavad noortele otsustusvõimu ja vastutuse, võimaldades neil ise oma ideid ellu viia.

Koostöö KOVi ja vabaühenduste vahel põhineb usaldusel

Koostöö kohaliku võimu ja vabaühenduste vahel on põhjalik ja tugineb usaldusel ning pikaajalistel suhetel, mitte ainult rahastusel. Tore oli näha, kuidas kohalike ühenduste kaasamine näiteks koolitoidu hankimisse toimus eelkõige koostöö ja usalduse kaudu, mitte keeruliste konkursside ja protsesside kaudu. Teenusepakujaks olid MTÜd. Selline paindlik ja inimlik lähenemine on meile Eestis väärtuslik eeskuju.

Eesti ja Portugali sarnasused noortetöös ja partnerluses

Sarnasusi Eesti ja Portugali vahel on palju – mõlemas riigis on noorte toetamine süsteemne ning teenused nagu karjäärinõustamine, psühholoogiline tugi ja tööpraktikad on noortele kättesaadavad. Samuti toimivad noortevolikogud ning kasutatakse kaasava eelarve võimalusi. Eesti kogemused vabakonna ja KOVi koostööst ning tugevatest tugivõrgustikest võiksid olla Portugali jaoks heaks eeskujuks, eriti kuidas väiksemad ühendused saavad usalduse ja toe abil suuremaid rolle võtta.

Struktuursed ja kultuurilised erinevused Eesti ja Portugali vahel

Erinevustena paistab Portugali süsteem olevat tsentraliseeritum ning noorsootöö fookus on pigem vanematel noortel, samas kui Eestis alustatakse noortega tööd juba varases eas. Samuti on Eestis noortekeskused laialdaselt levinud, mida Portugalis tihti ei ole. Eesti kogukonnaalgatused ja digitaalsed suhtlusvahendid aitavad tugevdada kogukondlikku koostööd, mis võiks Portugali kontekstis olla inspiratsiooniks.

Kestlik areng ja koolitoit kui koostöövõimalus.

Eriline rõhk oli ka kestlikul arengul ja kohaliku toidu kasutamisel koolitoidu programmis.

Portugal näitab eeskju ühildades majanduslikku toetust kohalikule põllumajandusele ja sotsiaalsele ettevõtlusele. Eesti on sarnaste teemadega aktiivselt tegelenud ning ühised teemad pakuvad mõlemale riigile võimalusi koostööks ja kogemuste vahetamiseks.

Torres Vedrase kogemus kui inspiratsioon koostööks

Kokkuvõttes oli Torres Vedrase kogemus väga rikastav ja inspireeriv, pakkudes mõtteainet nii noorte kaasamise, vabaühenduste ja kohaliku omavalitsuse koostöö kui ka kestliku arengu ja kogukondliku vastutuse teemadel. Oluline on väärtustada suhteid, usaldust ja inimlikkust koostöös ning julgustada noori ja ühendusi vastutust võtma ning oma ideid ellu viima. Eesti ja Portugali kogemuste vahetamine võib tuua kasu mõlemale poolele ning tugevdada ka tulevasi ühistalguid noorte ja kogukonna heaolu nimel.

Lifeshaker

Portugalis, Monte da Caparicas asuv noorteorganisatsioon, mis asutati 2009. aastal. Organisatsiooni eesmärk on edendada kultuuri, sporti ja kodanikuaktiivsust mitteformaalsete haridusmeetodite kaudu, keskendudes eelkõige sotsiaalselt haavatavates piirkondades elavatele noortele.

Peamised tegevussuunad

Sotsiaalne innovatsioon ja ettevõtlus: Lifeshaker arendab projekte, mis toetavad noorte ettevõtlikkust ja sotsiaalset kaasatust. Näiteks projekt "Jobs Airport" on noorte sotsiaalse innovatsiooni inkubaator, mis on suunatud vaesuse ja sotsiaalse tõrjutuse all kannatavatele noortele, sealhulgas naistele, migrantidele ja romadele. See projekt pälvis 2022. aastal Portugali noorteaasta auhinna "Europa para Ti AEJ 2022".

Õppereisl osalejad ja Lifeshakeri osalised. Foto erakogu

Sport ja kaasamine

Organisatsioon kasutab sporti, eriti ragbit, noorte kaasamiseks ja arendamiseks. Nad korraldavad treeninguid ja turniire erinevatele vanusegruppidele ning teevad koostööd kohalike partneritega.

Kultuur ja looming

Lifeshaker toetab noorte loomingulist eneseväljendust. Näiteks projekt "Music Sounds Better With You" võimaldab noortel muusikutel tasuta salvestada ja arendada oma loomingut. See projekt võitis Almada noorte osalus-eelarve konkursi.

Haridus ja kodanikuaktiivsus

Organisatsioon pakub õppimist toetavaid tegevusi, näiteks "Clube do TPC" (õppimise tugi) ja "Direito ao Direito" (Euroopa demokraatia teemaline projekt), ning osaleb Euroopa noortealgatustes.

Lifesakeris kohtusime projektis osalejatega. Foto erakogu